

07 00 00 ИЛМҶОИ ТАЪРИХ ва АРХЕОЛОГИЯ
07 00 00 ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ и АРХЕОЛОГИЯ
07 00 00 HISTORICAL SCIENCES and ARCHEOLOGY

07 00 02 ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ИСТОРИЯ
07 00 02 HOME HISTORY

УДК 930
ББК 63.5-72

**АЗ ТАЪРИХИ БУНЁД
ВА НАВСОЗИИ
ҚАСРИ АРБОБ** *Исомитдинов Ҷӯрабек Бобобекович,
н. и. т., дотсент, мудири кафедраи таърихи халқи
тоҷики ДДҲБСТ (Тоҷикистон, Хуҷанд)*

**ИЗ ИСТОРИИ
СОЗДАНИЯ И
РЕКОНСТРУКЦИИ
ДВОРЦА АРБОБ** *Исомитдинов Жорабек Бобобекович,
к.и.н., доцент, заведующий кафедрой истории
таджикского народа ТГУПБП
(Таджикистан, Худжанд)*

**FROM THE HISTORY OF
CREATION AND
RECONSTRUCTION OF
ARBOV PALACE** *Isomitdinov Zhorabek Bobobekovich,
candidate of historical sciences, Associate Professor,
chief of the department of the history of the Tajik nation
under TSULBP (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: Isomatdinov1961@mail.ru*

Калидвожаҳо: Қасри Арбоб, сохтмон, таъмиру тармим, азнавсозӣ, ҳунармандони халқӣ, меъморӣ, Саидхоҷа Ӯрунхоҷаев

Дар мақола аз баргузори Иҷлосияи таърихии XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Қасри Арбоб сухан рафта, маълумотҳо роҷеъ ба таърихи сохтмони ин қасри овозадор дар солҳои 50-уми қарни бистум, таъмиру тармим ва азнавсозии он дар ибтидои даҳаи дуюми қарни бистум гирд оварда шудаанд. Таъкид ғайтааст, ки Қасри Арбоб бо сайёу талоши раиси ҳамонвақтаи колхози «Москва»-и ноҳияи Хуҷанд (ҳозира Бобоҷон Фафуров), ду қарат Қаҳрамони Меҳнати Сотсиалистӣ Саидхоҷа Ӯрунхоҷаев бунёд ғайтааст. Дар бунёди қаср меъморону муҳандисон, ҳунармандони халқӣ, колхозчиён иштирок кардаанд. Меъморон ҳангоми бунёди ин ишоот ба хусусиятҳои банақшагирӣ, масоҳату масофа, орошиот, чанбаҳои технологӣ, иқлимӣ, этникӣ, таърихӣ, эстетикӣ сохтмон эътибори қиддӣ додаанд. Дар мақола масъалаҳои таъмиру азнавсозии Қасри Арбоб дар арафи 20- солагии Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ шудаанд.

Ключевые слова: Дворец Арбоб, строительство, ремонт и реконструкция, народные ремесленники, архитектура, Саидходжа Урунходжаев

В связи с фактом новейшей истории Республики Таджикистан - проведением исторической XVI сессии Верховного Совета Республики Таджикистан во Дворце Арбоб - обобщаются сведения о строительстве (в 50-х гг. XX века), ремонте и реконструкции (в начале второго десятилетия XXI века) этого знаменитого дворца культуры. Упомянется, что Дворец Арбоб был построен по инициативе председателя колхоза «Москва» Ходженитского (ныне Бабаджангафуровского) района, дважды Героя Социалистического Труда Саидходжи Урунходжаева. В строительстве дворца участвовали известные архитекторы и инженеры строительного дела, народные мастера и колхозники. Архитекторы при строительстве здания уделили особое внимание планировке, рельефу местности, художественному оформлению, технологическим, климатическим, этническим, историческим, эстетическим аспектам строительства. Проанализированы вопросы организации ремонта и реконструкции здания накануне 20-летия XVI сессии Верховного Совета Республики Таджикистан.

Key words: *Arbob palace, construction, repairs and reconstruction, folk artisans, architecture, Saidkhodja Urunkhodjayev*

In connection with the fact of the newest history of Tajikistan Republic – that of the historic XVI-th session of the Supreme Council of Tajikistan in Arbob Palace – the data concerning construction (in the 50-ies of the XX-th century), repairs and reconstruction (at the beginning of the second decade of the XXI-st century) of this remarkable Palace of Culture have been generalized. It is underscored that Arbob Palace was built on the initiative of Saidkhodja Urunkhodjayev, chairman of “Moscow” collective-farm of Khodzhen rayon (now Babajan-gafurov nokhiya), twofold Hero of Socialist Labour. Renowned architects and engineers of constructing cause, folk masters and collective-farmers took part in the erection of the palace. When building the edifice architects payed special attention to planning, area configuration, decorative designing, technological, climatic, ethnical, historical, aesthetic aspects of implementation. The author has analyzed the issues dealing with organization of repairs and reconstruction of the building on the eve of the XX-th anniversary of the XVI-th session of Tajikistan Republic Supreme Council.

Тоҷикистон баъди пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ ва ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ (соли 1991) ба душвориҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ ва бӯҳрони шадиди иқтисодӣ рӯ ба рӯ гардид. Иқтилофҳои бемаънии сиёсӣ, ташкили гирдиҳамоиҳои пай дар пайи тарафҳои муқобил (ҷонибдорони ҳукумати конститусионӣ ва муҳолифин) дар Душанбе ва сар задани ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ (соли 1992) вазъиятро хеле ноором намуданд.

Дар вазъияти душвор шаҳрвандони кишвар ҳамчун баёнгарии соҳибхитиёрӣ ва сарчашмаи ягонаи ҳокимияти давлатӣ аз сӯи вакилони халқ дар мақоми олии намояндагии мамлакат масъулияти бузург ва беназири давлатдорӣ хешро ба востатаи Шӯрои Олӣ ифода сохтанд. Баҳри барқарор намудани асосҳои давлатдорӣ ва таъмини қонуният, сулҳ ва ризоияти миллӣ 16-уми ноябри соли 1992 дар Қасри Арбоби ҷамоати Унҷии ноҳияи Хучанд (алҳол ноҳияи Бобоҷон Ғафуров) Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Тоҷикистон оғоз гардид ва роҳбарияти нави мамлакатро таҳти

сарвари Эмомалӣ Раҳмон интихоб намуд. Маҳз Эмомалӣ Раҳмон- Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамзамон Сарвари давлат барномаи мукаммали аз бӯҳрони сиёсӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва маънавӣ баровардани кишварро ба миён гузошт.

Вақт ва таҷрибаи таърихии даврони соҳибистиклолии Тоҷикистон исбот намуд, ки роҳи муайянкарда ва пешгирифтаи Иҷлосияи XVI алтернативаи дигар надошт. Иҷлосияи XVI собит сохт, ки мардуми Тоҷикистон дорои қувваи солим ва тавоноест, ки пеши роҳи ҳама гуна мочарочӯиро гирифта метавонад ва обрӯву нуфузи кишварро дар арсаи байналмилалӣ намоиш медиҳад ва муваффақона ҳифз менамояд. Иҷлосия тавонист, қарорҳои таърихӣ ва сарнавиштсоз қабул намояд.

Мухимтарин дастоварди иҷлосияи арбобӣ тантанаи қонун ва бо роҳи конститутсионӣ ҳаллу фасл кардани тамоми масъалаҳои ҳаёти сиёсӣ ва иҷтимоии кишвар ба ҳисоб меравад. Мақсаду мароми вакилони халқ ба он равона шуда буд, ки ақли солим ва адлу инсоф боло гирад, ризояти миллӣ, яқпорчагии Ватан ва сулҳ таъмин карда шавад. Ин ҳама амалҳои равонбахш маҳз дар маконе тавлид ёфтанд, ки, барҳақ ҳам, ба ҳайси яке аз маҳзанҳои тамаддунофар ва тарбиятгари миллат дар ҳама давру замонҳо аз ҷониби наслҳои ҷӣ даврони шӯравӣ ва ҷӣ замони соҳибистиклолии Тоҷикистони азиз эътирофи ҳамагонӣ касб кардааст. Яъне, метавон гуфт, ки Кохи миллатсози Арбоб ба юмни мақоми беназири таърихаш “Қаъбаи тоҷикони олам” хоҳад буд!

Таърих шохид аст, ки Қасри Арбоб гаҳвора ва минбаъд парастори мушфику ғамхори миллати бо дасисаҳои душманони дохилию берунӣ пошхӯрда ва ғарқоби хуншудаи тоҷик гардид. Дару деворҳои ин ҷойгоҳи қудсӣ дарозии ҳастии хештан гувоҳӣ хоҳанд дод, ки ханӯз ҳини суҳанронии нахустини хеш, ҳамчун Сарвари давлат, Эмомалӣ Раҳмон ба тариқи савганд изҳор дошта буд, ки ба Тоҷикистон сулҳ меоварад.

Аз нигоҳи имрӯза бо ифтихор бояд таъкид намоем, ки суҳанрониҳо ва фаъолияти амалии Эмомалӣ Раҳмон дар ин иҷлосия ба қалби мардуми кишвар роҳ ёфта, яке аз асосҳои боварии халқ ба Сарвари давлат ва роҳбарияти нави мамлакат гардиданд.

Иҷлосияи XVI масъулияти олии созандагиро ба зимма гирифта, тавонист, манфиати умумимиллиро аз манфиатҳои шахсӣ, гурӯҳӣ ва маҳаллию минтақавӣ боло гузорад. Бо шарофати роҳи муайяннамудаи Иҷлосияи XVI Шӯрои Олӣ ва бо нияти татбиқи қарорҳои он мардуми кишвар, ҳамчун қисми ҷудонашавандаи ҷомеаи ҷаҳонӣ, эҳтироми озодӣ, ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд, бунёди давлати соҳибхитӣ, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва воҳид Конститутсияи нави мамлакатро 6-уми ноябри соли 1994 бори нахуст дар таърихи давлатдорӣ навин бо роҳи раёипурсии умумихалқӣ қабул намуд.

Таърихи бунёди Қасри овозадори Арбоб аз соли 1948 маншаъ мегирад. Ҳамон сол қотиби якуми КМ ҲК Тоҷикистон Бобоҷон Ғафуров ва қотиби якуми комитети партиявии вилояти Ленинобод Петр Обносков ба колхозии ба номи Молотов меоянд. Хотиррасон бояд қард, ки садорати колхоз дар наздикии автостансияи ҳозира (қадди роҳи Хучанд- Ғафуров) ҷойгир буд. Дар воҳурӣ бо аҳли хоҷагӣ масъалаи муттаҳид намудани колхозҳо бардошта мешавад ва Б.Ғафуров пешниҳод мекунад, ки баъди яқоя шудани колхозҳои ҳамсоя дар сарҳади онҳо клуб (қасри деҳқонон), ҷойхона ва бинои садорати колхоз бунёд карда шаванд (8, с.212).

Баъди муттаҳид шудани колхозҳои ба номи Молотов, ба номи Ворошилов, ба номи Жданов ва 22-тои дигар раиси хочагии бузурги навташқил ба зиммаи Саидхоҷа Ҷунҷоҳоев гузошта мешавад.

Воқеан, иқрои бояд қард, ки ба ҳам омадани колхозҳои имконият дод, ки хоҷагии даромади қалон ба даст оварад. Баъди се соли муттаҳидшавӣ даромади солони колхоз 20 миллион сӯмро ташқил дод.

Баҳри амали намудани супоришоти Б. Ғафуров колхоз таҳти сарвари С. Ҷунҷоҳоев ба бунёди бинои қасри деҳқонон оғоз мекунад. Бо маслиҳати мутахассисон, ҳунармандони маҳаллӣ ва роҳбарии чашмикордон ҷиҳати бунёди Қасри фарҳангии Арбоб гӯшаи муносибе аз кӯҳи Рухак интихоб мегардад.

Саидхӯҷа Ҷунҷоҳоев ибтидои солҳои 50-ум ба шаҳри Ленинград сафар мекунад. Баъди шинос шудан бо биноҳои қадимаи таърихии шаҳри соҳили Нева, ба хусус Петергоф, дар дили ӯ орзуи бино намудани чунин қасри мӯхташам пайдо мешавад. Ҳамон солҳо сохтмони биноҳои боҳашамат (ҳатто, ба пули колхозӣ) ғайриимкон буд. Зеро, мансабдорони вақт ба ин роҳ намедоданд. С. Ҷунҷоҳоев гӯё худсарона, вале табиист, ки зимнан бо ризоияту иҷозати ниҳонии Бобочон Ғафуров ва тавассути эшон бо ҷонибдорӣ Маскав бо суръати баланд ба сохтмон шурӯъ мекунад. Бинокорон пешаки атрофи иншоотро бо деворҳои баланди муваққатӣ печонида, ба қор оғоз мекунанд.

Барои кашидани лоиҳаи сохтмон аз Душанбе меъмор - академик Ҳикмат Ҷӯлдошев ҷалб мегардад. Сармуҳандиси сохтмон Виктор Мочалови ленинградӣ, ёвари ӯ муҳандиси сохтмон Э.Ф. Иҷаджик буданд. Аз Ленинград меъмори ҷавони боистеъдод Иван Линде (дар ҷараёни сохтмони қаср ӯ ёвари Ҳикмат Ҷӯлдошев буд) ва якчанд нафар ҳунармандони сангтарош (хоро ва мрамматарош), аз Бухорову Самарқанд устоҳои гачқор, аз Карелия устоҳои фаршсоз (паркетзан) даъват карда мешаванд.

Эскизҳои дохил ва беруни биноро рассом С.Е. Захаров кашидааст. Дар ҳуди колхоз курсҳои омӯзиши ҷидан ва ороиши хишт ташқил карда мешавад. Қорқунони соҳаи сохтмони об ва барқчиён (ба бригадаи барқчиён Валентин Риглис ва Саидолим Собиров роҳбарӣ мекарданд) барои бунёди чоҳбун (чуқурӣ барои андохтани таҳкурсии иморат), заҳбур (дренаж), бо бетон таъмин намудан ёрӣ мерасонанд. Маҳз дар ҷараёни сохтмон қобилияти баланди ташқилотчиӣ, обрӯву нуфузи сарвари колхоз ҳамаҷониба зоҳир гардид.

Лоиҳаи аввали қаср пешбинӣ намуда буд, ки бинои сеошёна бунёд гардад. С. Ҷунҷоҳоев маҷлиси умумии колхозро даъват намуда, бо иштироки ду ҳазор нафар колхозчиён (теъдоди умумии колхозчиён чор ҳазор буд) масъали оғози сохтмонро ба миён мегузорад. Барои сохтмон 50 миллион сӯм (наздиқ 5 миллион доллари амрикоӣ) ҷудо карда мешавад. Аммо сохтмон бо харҷи 1 миллиону 200 ҳазор доллари амрикоӣ ба итмом мерасад. Зеро, қисми зиёди қорҳои сохтмонӣ бо қувваи колхозчиён бо услуби хашар анҷом ёфтанд.

Меҳнати суботқоронаи устоҳои бинокорон имконият дод, ки дар муддати ду сол қисмати асосии қаср (ба ғайр аз толор-маҷлисоҳ) бо ороишоти дохиливу беруна, ободонии гирду атроф ба истифода дода шавад.

Сарварони вилоят дар расми кушоди бино иштирок карда, тақлиф намуданд, ки дар фурсати кӯтоҳ толори қалони маҷлисоҳ (бо мақсади барпо намудани маҷлиси ҷаёлонии вилоят ва ҷорабиниҳои фарҳангӣ) низ бунёд карда шавад. Сарварони вилоят барномаи қорӣ тартиб дода, ба колхоз ҳамаҷониба ёрӣ расониданд ва

сохтмони толорро комиссияи ҳукумати қабул намуд. Ин воқеа 6 ноябри соли 1957 рух дод(6). Яъне, Қасри Арбоб дар давоми шаш сол бо ҷалби бехтарин лоиҳакашҳои шӯравӣ, дуредгарон, наққошон, кандакорони маҳаллӣ бо омезиши санъати меъмории аврупоиву шарқӣ қомат афрохт. Бинои мухташами қаср, гулгаштҳову силсилафаввораҳояш дар рӯзҳои таҷлили 1100 - солагии асосгузори адабиёти классикии тоҷику форс устод Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ба истифода дода шуд(4). Охири ҳамон сол С. Ёрунхочаев барои дастовардҳои меҳнатӣ бори дуюмин ба унвони олии Қаҳрамони Меҳнати Сотсиалистӣ муносиб доништа шуд.

Қасри Арбоб бо ҳусну вежагиҳои камназираш ҳамаро ба ҳайрат меоварад. Онро даҳҳо сутунҳо, қандилҳо (онҳоро устои ленинградӣ Макс Плоткин васл кардааст), зиёда аз сад ҳуҷра, наздик дусад тарезию равзанаҳо оро медиҳанд.

Манбаъҳои мавҷуда гувоҳӣ медиҳанд, ки бинои қаср асосан тариқи ҳашар сохта шудааст. Дар сохтмони он наздик 300 нафар инженерону бинокорон, ҳунармандон, колхозчиён қор қарданд. Барои ҳар рӯзи меҳнати худ қорқарон аз анбори колхоз якуним килограмм гандум мегирифтанд(2). Қор дар ду баст ташкил қарда шуда буд. Дар колхоз зиёда аз 80 бригада мавҷуд буда, бригадирон вазиқадор буданд, ки ҳар рӯз ба сохтмон ду-чор нафарӣ колхозчиёноро ҳамчун ҳашарӣ сафарбар намоянд (3). Қаср бо хишти пухта сохта шуд. Ёрунхочаев дар наздикии сохтмон сеҳи хиштпазӣ (сарвараш Мирзошариф Измаилов) ва оҳақпазиро (сарварон Мадамин Олимов ва Баҳодурхоча Зоқиров) таъсис дода буд. Семент, арматура ва дигар лавозимоти оҳанӣ аз Русия оварда мешуданд.

Дар ороишоти дохили бино услубҳои анъанавӣ ба таври васеъ истифода шудаанд. Сақф ва девори биноро наққошони маҳаллӣ (бародарон усто Мақсуд (сарвари наққошон) ва Фафур Солиевҳои наққош, усто Раҳимшеҳ Раҷабови наққош, усто Зоқир Нодирови гачқор, бародарон усто Умар ва Саид Асановҳои гачқор, усто Очил Файёзови наҷқор-қандақор, усто Абдуаҳад Солиеви қошинқор ва дигарон) ороиш додаанд(5,с.34). Дар ороишоти бино инчунин наққоши номии Бухоро Усто Шириин Муродов бо шогирдонаш-бародарон Асадовҳо аз Самарқанд иштирок намудаанд.

Дар сохтмони қаср бригадаи бинокорон таҳти роҳбарии Бақохон Маҳсумов, бригадаи арматурчиён бо роҳбарии Абдулло Ҷалолов, бригадаи васлқарон бо роҳбарии Лев Дорн, бригадаи андовачиён бо роҳбарии Иван Семёнов, бригадаи дуредгарон бо роҳбарии Абдувалӣ Ғаниев, ҳамчунин техники меъёрғузор Маҳкам Солибоев, механики таҷҳизоти сохтмон Иван Титов, устои қорҳои қандилсозӣ Макс Плоткин ва дигарон меҳнат қарданд.

Вақте ки ба рӯи ҳавлии қаср наздик мешудед, ба хиёбон (гулгашт)-и дароз дучор мегардидед, ки он бо нӯҳ фаввораи лолашақл ороиш дода шуда буд. Сипас, ҳайқали В.И. Ленин қомат меафрохт. Баъди ҳайқал фаввораи қалони дуқабата бо шаш қосаи азим ва 27 гулқосаи пахташақл ва чор пайқараи товусмонанд қойғир шуда буданд. Дар болотари он силсилаи фаввораҳои ҳурдтар бо пайқараҳои паррандаҳо, қомҳои шохмонанди рангаи қошинқорӣ ва қуҳои сафед бунёд гаштаанд. Бино, барҳақ, маҷмааи беҳамтои меъморӣ буд.

Воқеан, имрӯз ҳам ин қасри боҳашамат на танҳо боигарии нодири мардуми ин диёр, балки ифтихори тамоми халқи тоҷик аст. Дар ин бино намунаи бехтарини санъати меъмориро наққошии халқамон таҷассум ёфтааст. Меъморон ҳангоми бунёди ин иншоот ба ҳусусиятҳои банақшағирӣ, масоҳату масофа, ороишот, қанбаҳои

технологӣ, иқлимӣ, этникӣ, таърихӣ, эстетикӣ сохтмон эътибори ҷиддӣ дода, инчунин рамзу тимсол, манзара, релйеф ва дигар омилҳои ба ин марбутро аз мадди назар дур накардаанд. Ҳар образ - мафҳуми фарҳангиву ҷуғрофӣи зикргардида дар шароити кунунӣ аз мавқеи мустақилонаи фарҳангӣ доштани иншоот, маркази маърифатӣ будани он шаҳодат медиҳад.

Меъморон, ҳунармандони мардумӣ, сохтмончиён кӯшиш ба ҳарч додаанд, ки бунёди қасро дар асоси талаботи меъморӣи давр амалӣ созанд ва онро бо ормонҳои фарҳангиву иҷтимоӣи ниёгонамон мутобиқ намоянд. Дар бунёди қаср рейлефи маҳал пурра ба инобат гирифта шудааст, ҳар як вачаби ҳудуд оқилона мавриди истифода қарор гирифтааст.

Ҷолиби диққат он аст, ки ҳунармандон дар ороишоти роҳраву толорҳои қаср ба истифодаи услуби наққошиву расомӣи суннатномагон эътибор додаанд. Тобиши рангҳои наққошии толорҳо аз он шаҳодат медиҳад, ки дар онҳо услуби наққошонӣи Мовароуннаҳр: гирех ва ислимӣ истифода шудаанд, синтези ин услубҳо низ тариқи хайратангез таъмин гардидааст. Ҳунармандони асил идеалҳои эстетикӣи ниёгонамонро пайғирӣ намуда, бо завқу салиқаи баланд тимсолҳои барҷастаи фолклор ва назми ниёгонро моҳирона дар нигоришот истифода бурдаанд, ки аз завқи баланди бадеии эшон гувоҳӣ медиҳанд.

Бисёр тадбирҳои маданият оммавӣ дар ҳамин қаср баргузор мегаштанд. Қасри Арbob як навъ маркази мубодилаи афкори таҷриба гардида буд. Дар ин ҷо слёти пешқадамони истеҳсолот, анҷуманҳои хизбӣ ва дигар ҷорабиниҳо баргузор мешуданд.

Қасри фарҳанги Арbob маркази дӯстдорони санъат буд. Солҳои тӯлонӣ ансамбли созию овозии «Савти Арbob» таҳти сарвари Раҳимҷон Ҳомидов фаъолият мебард ва солҳои 80-ум бештар фаъол шуда ва ҳунармандон бо санъати воло дар дили пиру ҷавон маъво ёфта буданд. Ансамбл пайваста дар бошишгоҳҳои сахрой ба колхозчиён намоишҳои консертӣ пешкаш мекард, дар озмонҳои сатҳи вилоятиву ҷумҳурӣ ширкат меварзид.

Солҳои 80-уми қарни XX дар Қасри Арbob ансамбли бонувони дуторнавоз ва хори бачагона созмон дода мешавад. Муаллимаи фанни забон ва адабиёти тоҷики мактаби миёнаи рақами 28 Тоҷинисо Пулодова сарвари ансамбли бонувони дуторнавозро ба зимма мегирад. Дастаҳои ҳаваскорони санъату ду ансамбли комили ҳунарии назди Қасри фарҳанги Арbob рӯзи якуми май соли 1989 дар озмони ноҳиявӣ ҷои аввалро соҳиб шуданд. Чихил нафар духтарони атласпӯш дар намоиши идона иштирок карда, сазовори баҳои баландтарин шуданд.

Дар назди Қасри фарҳанги Арbob маҳфили клубҳои гуногун, аз қабилӣ «Соҳибрӯзгор», «Муҳаббат ва оила» ва ғ. амал мекарданд. Клуби «Соҳибрӯзгор» бо мақсади сарҷамъ ва муттаҳид намудани занону духтарон созмон дода шуда буд. Клуб дар ҳар се моҳ як маротиба озмони байни занону духтаронро баргузор мекард. Хондани суруд аз силсилаи «Шашмақом», гузоштани сахнаҳои ҳаҷвӣ ва нишон додани маҳорат дар онҳо, хӯрокпазӣ, дастархонорой, ороиши мӯй ва бофтани кокул, тарзи оиладорӣ ва тарбияи фарзанд аз муҳимтарин шартҳои озмони занону духтарони байни агроҷаҳаҳои колхоз буданд.

Аз 1 июли соли 1988 Қасри Арbob ба ҳисоби хоҷагӣ (худтаъминкуниву худмаблағгузорӣ) гузаронида мешавад. Ҳамон солҳо қаср ҳафтае се маротиба (рӯзҳои ҷумъа, шанбе ва якшанбе) ҳар бегоҳ кинофилмҳо намоиш меод. Ҷорабиниҳои зиёди фарҳангӣ гузаронида мешуд. Воҳӯриҳо бо иштирокдорони ҶБВ, собиқадорони меҳнат, адибон ташкил карда мешуданд.

Вазъи бӯхронӣ ва оғози чанги бародаркуш дар соли 1992 имконият надоданд, ки иҷлосияи Шӯрои Олии Тоҷикистон дар пойтахти кишварамон барпо гардад. Гурӯҳе аз вакилони мардумӣ ва ҳукумати Тоҷикистон ҷиҳати баргузории иҷлосия дар Хучанд пешниҳод ба миён гузошт. Дар натиҷа санаҳои 16 ноябр- 2 декабри соли 1992 Иҷлосияи сарнавиштасози Шӯрои Олии дар Қасри Арбоб барпо гардид, ки ин чорабинии сиёсӣ шӯҳрати қасрро дуболо намуд.

Дар арафи 20- солагии Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади омодагӣ гирифтани ба таҷлили ҷашн таъмиру азнавосозии Қасри Арбоб ба роҳ монда шуд. Бояд зикр намуд, ки моҳи январи соли 2011 Қасри Арбоб аз мувозинаи Ҷамъияти саҳомии ба номи С. Ёрунхоҷаев бароварда, ба тавозуни Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Суғд (ба ихтиёри хоҷагии коммуналии вилояти Суғд) гузаронида шуд. Корҳои таъмиру тармими қасрро ширкати «Раҳмониён» анҷом дод.

Меъмороии моҳири кишвар дар пештоқи қаср ба таври рамзӣ аз сангҳои мрамори қаъри укёнуси Ҳинд 16 сутуни нав гузоштанд(7). Дар дохили бино осорхона бунёд гаштааст, ки аз се толор иборат аст. Толори аввал ба бунёди қаср, фаъолияти хоҷагидорӣ Саидхоҷа Ёрунхоҷаев бахшида шудааст. Дар толори дувум бошад, хуччатҳои хеле зиёд, аксҳо, наворҳои телевизионӣ аз ҷараёни Иҷлосияи 16-уми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷой дода шудаанд. Толори сеюм ба даврони соҳибистиклолии Тоҷикистон бахшида шудааст. Ҳунармандон ҳангоми таъмиру тармим анъанаҳои таърихӣ офаридаҳои қаблӣро нигоҳ дошта тавонистанд, кӯшиш намуданд, ки нақшу ниғор ва рангубори аслии сақф ва деворҳои он барқарор гардад. Барои азнавосозӣ ва барқароркунии қаср зиёда аз 10 миллион сомонӣ масраф гардид.

Айни замон масоҳати умумии маҷмааи Қасри Арбоб 35 гектарро ташкил медиҳад (8, с.229). Атрофи қасрро боғу гулгаштҳо ихота намудаанд.

Дар шафати рости Қасри Арбоб ҷойхонаи нави миллий бо тарҳ ва кандакорӣ милли бунёд гардид, ки корхоро ширкати «Евростройсервис» ба анҷом расонид. Масоҳати Ҷойхонаи миллий 1,8 ҳазор метри мураббаъ буда, бино аз се ошёна иборат мебошад. Ҳар як ошёнаи он бо тарзу услуби хоси меъмории миллий ва аврупоӣ оро дода шудааст, яъне, дар меморӣ синтези маданияти шарқу ғарб амалӣ гаштааст. Фарши толорхоро паркетҳои ширкати «Янтарная пряда – паркет» оро медиҳанд. Кутри гунбади ҷойхона 24 метр мебошад. Ҷойхона дар асоси нақшаи меъмороии хучандӣ Равшан Собиров ва Аюб Раҳматов бунёд гаштааст(1). Ҷойхонаи мазкур дар як вақт ба 800 нафар хизмат мерасонад. 15 ноябри соли 2012 бинои ҷойхонаи нави миллии сеошёна барои 1200 ҷои нишаст ба истифода дода шуд.

Соли 2015 бошад, дар шафати чапи Қасри Арбоб иншооти нав – амфитеатр барои 7 ҳазор ҷои нишаст, дар масоҳати 3,5 гектар сохта шуд, ки бо фаввораву гулгаштҳои ба маҷмаа ҳусни изофа бахшид.

Маҷмааи меъмории Қасри Арбоб дар муддати шаст соли фаъолияташ ҳамчун макони баргузории чорабиниҳои фарҳангиву сиёсӣ маъруф гардид. Бояд таъкид намуд, ки дар тақдири сиёсии ҷумҳурии соҳибистиклоламон қасри Арбоб нақши таърихӣ бозид, маҳз дар ҳамин қаср Иҷлосияи тақдирсоз баргузор гардида, ба раванди барқарорӣ сулҳу субот дар Тоҷикистон ибтидо гузошт.

Пайнавишт:

1. *В Таджикистане построили уникальную чайхану площадью 1,8 тыс. кв. метров //http://www.kyrtag.kg/?q=ru/news/31691 (Санаи муруҷиат: 10.04.2018)*

2. *Валиев Б.: Тайны "Арбоба". Как появился Дворец Дехкан среди Таджикистана // [http:// www. centrasia. ru /newsA.php?st=1303305720](http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1303305720) (Санаи мурочиаат: 10.04.2018)*
3. *Қасри сулҳу ваҳдати миллӣ// Садои мардум. – 16 ноябри соли 2017 -№134 -136 (3771-3773) .*
4. *Ҷовиди Ашитӣ. Қасри «Арбоб»- макони сарнавиштсоз// Ҷумҳурият.- 23август соли 2012. - №: 109.*
5. *Миловский А. Семь цветов над головой //Вокруг света. –июль, 1982. -№7(2502). –С.31-37.*
6. *Мирраҳим М.: Қасри Арбоб ва сарнавишти талхи меъмори он// [http://www. ozodagon. com/14035-mmirraim-asri-arbob-va-sarnavishti-talhi-memori-on.html](http://www.ozodagon.com/14035-mmirraim-asri-arbob-va-sarnavishti-talhi-memori-on.html). (Санаи мурочиаат: 15.03.2018)*
7. *Саъдуллоев Т. Қасри Арбоб. Оиёне, ки Тоҷикистонро ба кишвари воҳид табдил дод // Ҷумҳурият.- 14 ноябри соли 2017 .- №: 232.*
8. *Турсунов Н.М., Исомитдинов Ҷ. Таърихи Унҷӣ ва ҷамоати он.-Хучанд: Ношир, 2014. –535 с.*

Reference Literature:

1. *They Have Built a Unique Chaykhana whose Space Musters 1.8 thousand Square Metres // [http:// www. kyrtag. kg/?q=ru/news/31691](http://www.kyrtag.kg/?q=ru/news/31691) (date of addressing: 10. 04. 2018).*
2. *Valiyev B. Mysteries of “Arbob”. How the Palace of Dekhans Appeared amidst Tajikistan.// [http:// www. centrasia. ru /newsA.php?st=1303305720](http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1303305720) (date of addressing: 10. 04. 2018).*
3. *The Palace of Peace and National Concordance // Sadoi Mardum (People’s Voice), 2017, November 16, №134-136 (3771 - 3773)*
4. *“Arbob” Palace as a Fateful Place // Djumkhuriyat (Republic), 2012, August 23, №109*
5. *Milovsky A. Seven Colours over Head // Vokrug Sveta (Around the World), 1982, July, №7 (2502). – pp. 31 - 37*
6. *“Arbob” Palace and its Architect’s Bitter Fortune // [http://www. ozodagon. com/14035-mmirraim-asri-arbob-va-sarnavishti-talhi-memori-on.html](http://www.ozodagon.com/14035-mmirraim-asri-arbob-va-sarnavishti-talhi-memori-on.html). (date of addressing: 15. 03. 2018).*
7. *Sadulloev T. “Arbob” Palace. The Place that Turned Tajikistan into Unified Country // Djumkhuriyat, 2017, November 14, №232*
8. *Tursunov N. M., Isomitdinov Dj. The History of Undji and its Djamoat. Khujand: Editor, 2014. – 535 pp.*